

KONFERENCE K 130. VÝROČÍ NAROZENÍ EMILIE PALIČKOVÉ

Vlastimil Havlík

Univerzita Hradec Králové

Konferenci ke 130. výročí narození Emilie Paličkové uspořádala 30. listopadu 2022 Vyšší odborná škola textilních řemesel a Střední umělecká škola textilních řemesel v Praze (VOŠTŘ a SUŠTŘ) s podporou Magistrátu hl. m. Prahy. VOŠTŘ a SUŠTŘ jsou právními nástupci Státního ústavu školského pro domácí průmysl, respektive (od roku 1964) Školského ústavu pro uměleckou výrobu. Konference byla uskutečněna v Brožíkově síle Staroměstské radnice. Ve stejný den byla v Galerii Emilie Paličkové, která se nachází ve zmíněné škole, zakončena výstava věnovaná pracím Emilie Paličkové.

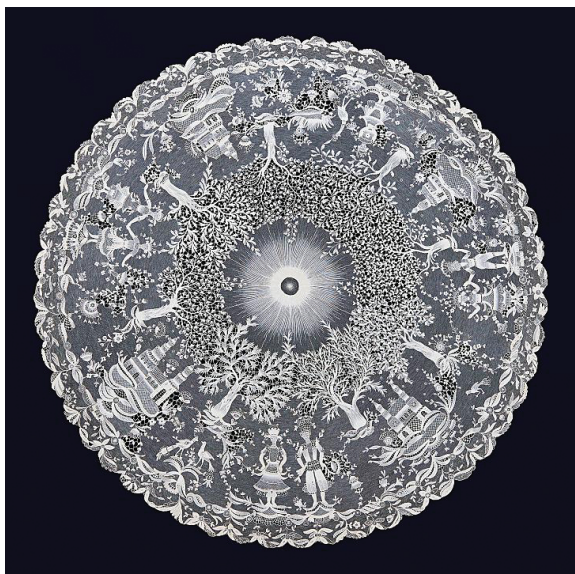
Textilní výtvarnice, krajkářka, pedagožka Emilie Paličková-Mildeová (5. února 1892 Náchod – 23. července 1973 Praha)¹ je považována spolu s Marií Sedláčkovou-Serbouskovou a Boženou Rothmayerovou za zakladatelku moderní české krajky. Zabývala se zejména krajkou šitou a paličkovanou. Nedržela se pouze tradičních předloh, položila základy nového pojetí krajky, převedla ji do polohy svěbytného artefaktu. Dětství a školní léta prožila v Bulharsku, v letech 1907–1910 studovala na Umělecké průmyslové škole v Sofii. V letech 1911–1915 navštěvovala na Uměleckoprůmyslové škole v Praze všeobecnou školu (profesoři Josef Schusser, Jan Beneš a Emilie Krostová). Po jejím absolvování studovala ve speciální škole pro plošný vzor Jana Beneše, v níž byla v letech 1917–1919 asistentkou. Souběžně se studiem, v letech 1915–1918, vedla ateliér Marie Teinitzerové, provozovatelky Dílen pro tkaní a restaurování tapisérií v Jindřichově Hradci. V ateliéru navrhovala koberce, pokrývky, dekorační textilie, batiky. Textilní tvorbě se v době studia věnovala i mimo práci pro Teinitzerovou. Vytvářela návrhy tapet, intarzií, batik, tkaných koberců. Je autorkou návrhů výzdoby stěn a nábytku v bývalé Kramářově vile v Praze, vazeb a obálek knih pro Ottovo nakladatelství. Na konci třicátých let navrhla několik potištěných ubrusů pro firmu Josef Sochor, Textilní závody, Dvůr Králové nad Labem.

V letech 1919–1946 působila ve Státním ústavu školském pro domácí průmysl. Byla jeho vedoucí výtvarnicí, pedagožkou (od roku 1923 profesorkou) a instruktorkou

v krajkářských kurzech. Roku 1946 byla povolána na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou a jmenována její profesorkou. Založila tam a vedla speciální ateliér pro krajkou a výšivku. Svoje bohaté zkušenosti a znalosti předávala studentkám do roku 1959.² Po druhé světové válce spolupracovala také s pražským národním podnikem Textilní tvorba a s jeho nástupcem, Ústavem bytové a oděvní kultury.

Během mnohaletého působení ve Státním ústavu školském pro domácí průmysl navrhla desítky krajek různých druhů a nejrůznějšího určení (luxusní oděvní doplňky, užitkové krajky – drobné bytové a stolní doplňky apod.). Od roku 1923 tvořila navíc i rozměrné, mnohofigurální krajkové kompozice, které se setkaly s neobyčejným ohlasem nejen u nás, ale i ve světě, a to už v době svého vzniku. Paličkové se podařilo posunout českou krajkou do středu světového krajkářského dění. S podobným ohlasem jako její rozměrná pokrývka Sluníčko (1925), vystavená spolu s dalšími krajkami na Mezinárodní výstavě moderního dekorativního a průmyslového umění v Paříži v roce 1925, se setkaly její další práce (například Orloj, 1923; Zvěrokruh, 1923; Snění/Život ženy, 1926; Král Ječmínek, 1928; Život venkova, 1930; Česká krajina, 1932), vytvářené většinou jemnou technikou šité krajky, i na dalších mezinárodních výstavách. V Miláně, Monze, Stockholmu, Mnichově, New Yorku a jinde. E. Paličková se zúčastňovala i výstav domácích, zasedala v nejrůznějších výtvarných výborech a porotách.

Po válce se E. Paličková soustředila zejména na zjednodušování prostředků a prohlubování výrazu krajky, na experimenty s novými materiály a technikami. Vytvořila mimo jiné monumentální krajky – stóry pro prezidentskou ložnici v Národním divadle (1950). Svoje celoživotní dílo završila souborem paličkovaných pokrývek, vějířů, vyšíváních monofilů a paličkovaného dekorativního pásu pro Světovou výstavu Expo 58 v Bruselu, při jehož realizaci spolupracovala s družstvem Vamberecká krajka, Vamberk. Po odchodu na odpočinek se věnovala výtvarné práci už jen příležitostně.

Obr. 1: E. Paličková: Sluníčko, šitá krajka (1925)

Obr. 2: E. Paličková: Snění/Život ženy (1926)

Bohatě navštívenou konferenci věnovanou jubileu narození Emilie Paličkové zahájila Ing. Ivana Hýblová, ředitelka pořádající instituce. Mgr. Jana Pokorná Kalousková (Galerie výtvarného umění v Chebu), věnovala svoje vystoupení *Podíl žen na vzniku a prosazování národního stylu*. První výstavě Svazu československého díla (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, prosinec 1921 – březen 1922), respektive zastoupení bezmála třech desítek žen na ní. E. Paličková se na výstavě představila paličkovanými a šitými krajkami, její kolegyně ze Státního ústavu školského pro domácí průmysl v Praze Anna Rosová-Vokálková textiliemi a Minka Podhajska hračkami. Další výtvarnice, například Marie Teinitzerová, Marie Sedláčková-Serbousková nebo Helena Johnová, se prezentovaly různými textiliemi a výrobky z keramiky, další výtvarnice pracemi ze skla, dřeva, kamene. Mgr. Pokorná propojila informace o vystavujících a jejich tvorbě s problematikou tehdejšího postavení umělecké tvorby žen v kontextu výtvarného dění Československa a s tématem volného a užitého umění, respektive oblastí, v nichž docházelo a dochází k jejich doplňování, k jejich syntéze.

PhDr. Vladimír Czumalo, CSc., (Katolická teologická fakulta UK, Praha) vystoupil s příspěvkem *Národní styl a československá účast na Mezinárodní výstavě moderního dekorativního a průmyslového umění v Paříži v roce 1925*. Zaměřil se v něm na charakteristiku národního stylu a jeho zdrojů, popsal výstaviště a některé objekty pavilonů. Výstavními expozicemi,³ zejména expozicemi Československa,⁴ se bohužel nezabýval. Pouze okrajově zmínil E. Paličkovou, jejíž práce na výstavě sklídily zasloužený úspěch a řadu ocenění. Podobně jako práce mnoha dalších československých výtvarnic a výtvarníků, návrhářů a škol. Emilie Paličková na ní obdržela dvě prestižní „Velké ceny“ (ve třídě 13 Textilie a ve třídě 20 Šaty). Její kolegyně ze Státního ústavu školského Minka Podhajska, která pro výstavu připravila expozici československých odborných škol, získala ve třídě 16 (Hry a hračky)

Obr. 3: V Brožíkově sále Staroměstské radnice z části účastníků Konference k 130. výročí narození E. Paličkové. Foto: V. Havlík, 2022

„Čestný diplom“. Ústav sám byl oceněn třemi „Velkými cenami“, „Zlatou medailí“ a „Čestným uznáním“.⁵ Mgr. Petra Czumalová (VOŠTŘ a SUŠTŘ) hovořila na téma *Emilie Paličková a Státní ústav školský pro domácí průmysl*.⁶ Přítomně seznámila s důležitými událostmi v dějinách ústavu, informovala o jeho pedagožkách, Anně Rosové-Vokálkové, Boženě Rothmayerové, Mince Podhajske. Pozornost věnovala zejména životu a tvorbě jejich kolegyně Emilie Paličkové. Účastníkům konference přiblížila její aktivity v ústavu, zevrubně se zabývala některými z jejích krajek.⁷ PhDr. Konstantina Hlaváčková (Uměleckoprůmyslové museum, Praha) nazvala svoje vystoupení *Emilie Paličková a současná textilní tvorba*. Po obecném úvodu věnovaném fenoménu krajky, jejímu historickému vývoji, postavení, úloze, vyučování krajky na pražské Uměleckoprůmyslové

škole, se zabývala přínosem E. Paličkové krajkářské tvorbě a její výuce, a to jak ve Státním ústavu školském pro domácí průmysl, tak na Vysoké škole uměleckoprůmyslové. Pro téma současné textilní tvorby využila výstavu *The Power of Lace: Krajka – objekt – oděv 1950–2020* (Uměleckoprůmyslové museum, Praha 19. 5. – 11. 9. 2022), respektive informace o některých autorkách a jejich tvorbě (Ljuba Krejčí, Vlasta Šolcová, Marie Vaňková-Kuchynková, Eva Fialová, Milča Eremiášová, Emilie Frydecká, Ludmila Kaprasová a další), jejichž krajky, objekty a oděvy byly na výstavě prezentovány. K překvapení mnohých ukončila svůj projev konstatováním, že se vývoj krajkářského umění zastavuje nebo již zastavil. Uvedla i důvody, které ji k uvedenému názoru přivedly.

Přínosnou, podnětnou, byla závěrečná část konference nazvaná *Vzpomínka na Emilii Paličkovou a moderovaná diskuse*. Zúčastnili se jí moderátor a studentky E. Paličkové a A. Kybala na Vysoké škole uměleckoprůmyslové, pedagogky a vynikající textilní výtvarnice Milča Eremiášová a doc. Emilie Frydecká. Ve svých vstupech vypravovaly zajímavě o pedagogických metodách a přístupech nejenom Emilie Paličkové, ale i Antonína Kybala, který se ve své speciální škole věnoval od roku 1945 tvorbě tkaných a vázaných textilií. Po odchodu Emilie Paličkové do důchodu (1959) a zrušení její speciální školy pro krajkou a výšivku byla v jeho škole vyučována také krajka. Následovala diskuse. Lze jen litovat, že pro ni nebyl vytvořen prostor i po vystoupeních dalších zmíněných referujících.

Účastníci konference měli možnost prohlédnout si prostory VOŠTŘ a SUŠTŘ, zúčastnit se slavnostního zakončení výstavy prací Emilie Paličkové. Je potěšující, že se pořádající škola zodpovědně stará o odkaz Emilie Paličkové, spjaté zejména tři desítky let s jejím předchůdcem, Státním ústavem školským pro domácí výrobu, že její osobnost a tvorbu připomíná průběžně veřejnosti.

POZNÁMKY

¹ Řada krajkářských prací Emilie Paličkové, materiály k jejímu životu a dílu jsou deponovány ve VOŠTŘ a SUŠTŘ. Literatura k osobnosti a tvorbě E. Paličkové je poměrně skromná. Viz zejména KYBALOVÁ, Ludmila. *Emilie Paličková*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1962. 70 s.; HERAIN, Karel. *Emilie Paličková*. *Tvar*. 1949; VYDRA, Josef. *Nové práce Emilie Paličkové*. *Tvar*. 1956; LAPKA, Karel. *Přínos Emilie Paličkové novodobé krajce*. *Umění a řemesla*. 1960; JAVŮRKOVÁ, J. *Průkopnické zásluhy Emilie Paličkové*. *Umění a řemesla*, 1962; KYBALOVÁ, Ludmila. *Dílo a osobnost Emilie Paličkové*. *Umění a řemesla*. 1966; VYDROVA, Jiřina. *Nedožitá devadesátina Emilie Paličkové*. *Umění a řemesla*. 1982; VAŇKOVÁ, Marie. *Emilie Paličková et son école*. In: VESELSKÁ, Dana – ZAJONC, Juraj – HULCOVÁ, Marie – VAŇKOVÁ, Marie. *11. světový krajkářský kongres*. Praha: Sdružení krajka 2004, [17] s.

Obr. 4: Diskutující (zleva) M. Eremiášová a E. Frydecká na Konferenci k 130. výročí narození E. Paličkové. Foto: V. Havlík, 2022

² Výuka krajky byla po odchodu E. Paličkové na odpočinek integrována do školy textilního umění A. Kybala. Škola byla na konci 60. let přejmenována na ateliér textilního výtvarnictví. Krajkou v něm vyučovala v letech 1961–1994 jedna z nejvýraznějších představitelk druhé generace české krajkářské školy prof. Marie Vaňková-Kuchynková, v letech 1951–1956 studentka E. Paličkové. Ta ji označila za svoji nástupkyni, protože „nejpřesvědčivěji „naplňuje generační kontinuitu“ a „vyrůstá v osobnost pronikající k bytostným základům krajkářské tvorby, chápající její specifickou a experimentálně i intuitivně odhalující její životnost a nové funkční a výrazové možnosti““. Viz KYBALOVÁ, Ludmila. *Současná krajka*. Praha: Odeon, 1981. S. 30.

³ Pozornost jim věnoval například architekt P. Janák ve stati *Výstava v Paříži, umělecký průmysl a život*. *Výtvarná práce*. 1926, 4, s. 207–233. Zaměřil se v ní obecně na problematiku uměleckého průmyslu, též luxusu, konkrétně pak zejména na problematiku francouzského obytného interiéru (doprovodné reprodukce přinášejí také interiéry švédské nebo polské), na nábytkovou tvorbu. Poukazuje mimo jiné na interiéry Corbusierova, z dnešního pohledu vizionářského, funkcionalistického domu „L'Esprit Nouveau“. Věnuje se i problematice ornamentu a barvy, a to v kontextu nastupujícího funkcionalismu s negativním postojem

k uvedeným fenoménům a v případě barevnosti preferujícího na plochách bílou a šedou. Janák ve svém textu uvádí: „Výstava tonula v barvách, skutečně byla až přetížena touto mnohostí a snesením tolika tvarů a barev, tak odlišných národních a individuálních temperamentů. (...) Sorva pak bylo lze na výstavě tvrdit, že by barva a tvar mohly s povrchu země zmizet. (...) Vždyť bílá barva, které nejpokročilejší francouzská architektura dnes používá, je rovněž barvou...” (s. 233).

- ⁴ Generální komisař prezentace Československa na výstavě, dr. F. Hodač, o nich uvedl: „Naše účast na Mezinárodní výstavě pařížské byla význačné důležitosti jednak pro svůj rozsah, jednak pro význam, jehož výstava měla a konečně pro mimořádný úspěch, kterého jsme v Paříži docílili. Vystavovali jsme ve 4 samostatných velkých odděleních v pavilonu státním, ve zvláštním oddělení velkého Průmyslového paláce, ve zvláštním oddělení školském a v samostatném oddělení bytové kultury. O velikosti naší expozice svědčí již to, že předměty výstavní byly do Paříže dopraveny ve 39 plných vozech, 36 kusových zásil-

kách, zpět pak v 21 vozech. Avšak i počet našich vystavovatelů byl v poměru k ostatním vystavujícím státům, až na Francii, poměrně velký. Bylo totiž 248 vystavovatelů, 18 vystavujících škol a 190 navrhovatel“ a uvádí též: „ve většině případů [jsme] se rozhodli vystavovati své obchodní zboží tak, jak se u nás skutečně do obchodu vyrábí, a nechtěli jsme stavěti žádných potěmkinských vesnic“ (Cyklus přednášek o Mezinárodní výstavě umění dekorativních a průmyslových v Paříži. Proslov generálního komisaře československého oddělení dra F. Hodače. *Výtvarná práce*, 4, 1926, s. 205–206).

- ⁵ Viz Klasifikace československé výtvarné práce na výstavě v Paříži roku 1925. *Výtvarná práce*, 4, 1925, s. 161–165.

- ⁶ Oficiální název školy byl ovšem Státní ústav školský pro domácí průmysl.

- ⁷ Při jejich popisu vycházela s největší pravděpodobností z publikace Ludmily Kybalové o Emilii Paličkové. KYBALOVÁ, Ludmila. *Emilie Paličková*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1962. 70 s.